



## ÖZBEKİSTANDA GELENEKSEL TİYATRONUN BİR ŞUBESİ: MASKARABAZLIK VE KIZIKÇILIK

Hüseyin BAYDEMİR\*

### ÖZET

Geçmiş Özbek tiyatrosu, bir maskarabazlık ve köçürçak (kuşak) tiyatrosu olarak iki köşeyi österir. Maskarabazlık ve köçürçak tiyatrosu oyuncu ve aktörlerdir. Bu aktörler Özbekistan'da maskarabazlık ve köçürçak tiyatrosu, kuşak tiyatrosu adıyla halk arasında yaygın olarak bilinmektedir. Maskarabazlık ve köçürçak tiyatrosu, ortaoyunu, köy seyirlik oyunu, arı, ehl-i keş, müzik ve saz österirlerdir.

**Anahtar Kelimeler:** Geçmiş Özbek tiyatrosu, Özbek halk tiyatrosu, *to'ysat Shabu to'ysat araba* Özbekistanda, raaisorewiesreara kishi atariq. Masaraba □ u'ic hi ra a ic u es ortaoyu (ar e), j, a e efor ac es ra a, Ma ah ra a, usi a a ac e efor ac es.

**Keywords:** Traditional Uzbek drama, Uzbek folk drama, masxarabaz (masxaraboz) and u'ic hi ra a o'ir ha' o'ir ho' ) ra a ( u et show).

### Giriş

Özbekistan'da geçmiş tiyatroya j i ö e j i ş ş a ar ya j ş t r<sup>1</sup>. u ş ş a ar he si e geçmiş tiyatro *maskarabazlık ve kizikçilik* ve *koğırçakbazlık* olarak iki başa başa a ic e e ir. Maskarabazlık ve köçürçak tiyatrosu oyuncu ve aktörlerdir. Bu tiyatro ortaoyunu, seyirlik oyunu, ehl-i keş ve oyu u aki ba uy u a a ara ra ş a ak u ku r. Köçürçak, kuşak tiyatrosu ur. Maskarabazlık ve köçürçak tiyatrosu, kuşak tiyatrosu adıyla halk arasında yaygın olarak bilinmektedir. Ko u u e iş i

\* Yar . Do Ğ Dr., Atat ırk U i ersitesi, E ebiyat ak ştesi, Çağ aş Turk Leh Ğ eri e E ebiyat ar Bğ u u elmek: baydemir25@mynet.com.

<sup>1</sup> Özbekistan'da geçmiş tiyatro u eri e ş ş a ya a ara ş t r a ar baş a Muhsi Ka iro yer a r. Ka iro 'u yay j a Ğ "Özbek Halk Ağzaki Dramasi (Surhanderya, Semerkand ve Buhara Materialleri Esaside), Taşke t 16 Halk Koğırçak Teatri (Özbek An'aneviy Koğırçak Teatri), Taşke t 1 2 Özbek Teatri An'aneleri (An'aneviy Özbek Teatri ve Uning Özbek Sovet Teatri Şeklenişidegi Roli), Taşke t 16 " a j, kita j ar, bu a a a ha j a j ş e ö e j i kay ak ese er ir. Geçmiş Özbek tiyatrosu hakk a ö e j i bi j er aktara i ş er kay a k ar a ş u j ar r: Miya B a r uk (Ş a iho ), Özbek Teatri Tarihi Üçün Materialler, Taşke t 1 M. Reh a o , Özbek Teatri Tarihi (XVIII Esrden XX Esr Evveligeçe), Taşke t 16 ere e ş itsi a, *Uzbekskiy Narodnyy Kukolnyy Teatr* (Özbek a k Kuşak Tiyatrosu) Taşke t 1 .

nedeniyle kukla tiyatrosu -şu a ıeri e şı şğ - ayr bir akçe ko usu oarak ege e irij iş e bu akçe e sa e e askaraba e k k ç ar tiyatrosu e e a şı r.

Ö bekista ' a k ç e askaraba ke i çeri, bu e e i k iyi bi eye e re e ay a a a e ek şeki e ku a r. Ba bö e er e k ç yeri e şirinkâr<sup>2</sup> tabiri e ku a r. ak araş a k ş o a aktör ere kızıkçı veya maskarabaz, o ar ya ş o u ş e ise kızıkçılık veya maskarabazlık e ir. akat ba yaş kiş er e h k tiyatrosu aktör eri i er i bi i er ö ö u e tutu u ş u a, bu teri i eri birbiri i ta oarak karşı a a ş k ç i e askaraba aş a ay iş i ya a ş , o ay ş y a d ra ettiğ eri sa a ar a ic e ayr k ar q u ş u a ş a kta r. "Şehrisebi şirinkâr ar a Çö iye Şah ' er i bi iye öre, şe , şaka , itti her yer e i sa ar u ur eyi a ş ka k e i iş kiş ere kızıkçı - eya Şehrisebi dolaylar a şirinkâr- e ir. K k ç hikaye a ar, t ur u söy er, a s e er, şaka e es ri e i sa ar u ur. Ö e bir k ya eti bu u a . Maskaraba ar ise ikişer, u e ru ar ha i e e er er. Ş ra ş e f ark e i ir i yi i eri ar r. Yu eri i boyay u u e, bayra ar a, se i k er e b. e e e a ha i eri e oyu oy aya kiş er ir" (Ka iro 16 : 2 -28).

Rez ako a be er bir ta ya ar: Ko u ş a ş y a, ha e hareke e riye i sa ar u ur eye ş ş a , e ş e i, şaka i sa ara k ç e ir. Seyil<sup>3</sup>, u e bayra ar a öster i er e eye , yu eri boyay , e e i ş i eri o a i sa ar u ur eyi baş a h u er oarak be i se iş kiş ere askaraba (Rez ako 1 0: 2 ) e ir.

Maskaraba e k k ç ke i çeri i ku a , bö e ere öre e iş i k öster ekte ir. Buhara e e resi e r e syo e tiyatro u ara askaraba i sa ar f kra e askiya<sup>4</sup> ile u ure i ere ise k ç e ir. ar e ' e, oyu ar a u ikte yara a aya tiyatro u ara k ç , u i k , a s b. i er a ş ta ar a a yara a a ra ise askaraba e ir. er a a Va isi' e, l . yu yu , so u, l . yu yu , baş ar a e iysi e akya ar y a oyu d ra e e kiş ere askaraba e ir i. Daha k u k to a t ar a s o oyu ar y a i sa ar u ure i ere ise k ( ç ) denirdi. 19. yu yu , orta ar a k ç k , askaraba k a a , a ku a r. l . yu yu , so ar a, Rusya a T ur kista ' a sirk ru ar e ic e, er a a Va isi' e bu ka ra ar ku a , ye i e e iş i r. Bu s e er e sirk er e öster i ya a sa at ç ara askarabaz, geleneksel tiyatro oyuc u ar a a k ç e eye baş ar. l . (e. (i)ur) □ 20 i ar .2(u) a □ 20.1 (ey) sl . e' . (iş

#### Turkish Studies

I e a i a e i dca

e a a e □ i e a e a dH

T i

T i c

e i e

“Hayvan (kuş, kurt vb.) taklitleri, yağmur çağırma merasimleri (Süst Kadın adlı), Aşşadorozı (Nevruz kutlamalarındaki) oyunu vb. dini-büyüsel gösteriler, Özbekistan’daki geleneksel tiyatrunun ilkel düşünce sisteminin egemen olduğu dönemlerden beri var olduğunu” (Ö e ir 200 6 0)

österir. Ba kay aklar, askaraba k e k çğ iatta öc e u u u a ş r a beri ec ut o u u (R ıste o l l: 0) be irtir. Ö bek tiyatro tarihi ara ş r a ş M. Reh a o , askara ke i esi i iatta öc e ör u u a ş r orta ar a i k ke Yu a a ar ku a , askaraba k e e e i Yu a a ar a Orta Asya’ya e i e ye i tiyatro e e e k eri y e har a a arak a a a e i ş i i (A a h er iye l : l ) i eri s urer. Bu e e e i e ski ö e i eri kay a e e e i ş i i , Ö bek ha k ar ö e i e öc esi e ait Öka b i i ar r<sup>8</sup>.

a k ar ö e i e, şehi er eki askaraba e k ç ar e e i k e sa e e e ya ehter ik te ş ki a ar a ba ş r ar. Bu te ş ki at Mehterlik veya Kârthane-i Sazende a y a b i i r. Di er e ş ek erba ar ibi askaraba , k ç e ko ş r Ökba ar a e e ri ş a e eri e i ri ar r ( abbaro l : 2 ). Di er a aat ru ar ri ş a e eri e be z eye bu ri ş a e e e askaraba k e k ç k hak aki e sa e ere yer eri r, askaraba k e k çğ ortaya k ş i i te e ere aya r r. Şehi er eki askaraba k e k ç k e e k eri i e usta rak i ş kisi yay r. Ç rak, usta ğ a y uk ş ic eye ka ar usta ş ya a ayr a , o u e i e ya ş ar. Usta ş a b u u i ş eri e yar e er, bu u kar ş ğ a sa a t ic e i k eri i ö renir. Ç rak, bu e i ti ö e i eki b u u ka ac , usta ş a te ş i e er (Ka iro l 6 : 2 ).

Köy er eki askaraba e k ç ar, şehi er eki ibi e e i k e herha i bir te ş ki ata ye e i j er iy. O ar ha ar a , ş ç ar a e a s ç ar a bi r i k te ru ha i e köy köy e erek sa a ar d ra e e ş er. Oyuncular veya bezmiler o arak a a r a bu ru ar -l ki ş i e o u ş ur ar. Ç rak ar a usta ar ya a , bu ru ar a yer a r ar. Ç rak, oyu u d ra ş ş ra ş a usta ş e i yi seyir isi o a ş ya a , ay a a a a , yar c ş r. Usta her ha i bir ko u a ko u ş aya ba ş a ş i e e i k e rak ar ayak a ar (Ka iro l 6 : 2 ). Böy e e he i yerek he e k s e uy u a aya i ş tirak e erek sa a t ic e i k eri i ö re i r er<sup>9</sup>.

Maskarabaz ve k ç ar ara ş a sa a t d ra e e e o u esas h u eri o arak e a ettire i eri ya ş ra bu i ş e erak ş a a a a t ö r e e ar r. e r e syo e he e a a t ö r askaraba e k ç ar e e i k e t e , Öba e ba e ş ek ru ar ara ş a rak ar. ark tabaka ar a yeti ş i ş o a ar say ş Öka r. r e syo e askaraba e k ç ar ekserisi a ş i ş o arak u u , ş e j ik b. e ş ec e aha i eri e i sa ar e e irerek ya ş a ar s ur u r er. Sa e e ka a a a ar a a j esi i u ra ş t ğ t ç ik e ya a ş a a a t ar y a i j e i r er (Re a ko l 0: 2 ). Ya i her askaraba e k ç sa a t a ba ş ka bir a a t , u ra ş akta o u u e ş e i ar r<sup>10</sup>. Bu askaraba e k ç ar ha k ara ş a k k ar i e , e e ir eye

<sup>8</sup> Kay aklar a , Ö bek ha k ar a aha öc e ya ş a ş o a iki askaraba a a ra ş a aktay z. unlardan biri Biki’ ir. B ki, o uc u a ş r so ar e o biric i a ş r ba ş ar a Ga e i er saray a (Ka iro 200 6 ) ya ş a ş r. Di er askara is i e Babur a e e e er. Babur, Maskara Giyas o arak a ğ birisi i e i ste askara k ya ğ (Babur a e 2000: 6 ) be irtir. Babur, eseri ba ş ka bir yeri e i ista i österi j eri e i ş ik hokkaba k ar Ma era u ehir’ eki österi e e k ya ş aarak (Babur a e 2000: 6 ) o ay b i j er aktar r.

<sup>9</sup> Ç rak ara, Buhara e Se erka t ba bö e eri e -ayak a a öre i eri e o ay - Kârferman denir (Kadirov 1963: 29). Ke i e ars ö u , a ş i ş buyuran a ş a kâr-fermâ’ r (De e io ğ u l 6 : 0). er a a Va isi ba ş ta o ak a ere j ke i bir Ök yeri e ise usta k ç ara e ru ba ş ka ar a kafer a e ir. Kafer a fa esi i bu so a a a ku a aha yay r. (Bu ko u a j eriki sa ş ar a a b i i eri i ş tir.) Ayç a ku ş a oyu u a, oyu a i ş tirak e e ş ç ara a kafer a e ir (Kadirov 1972: 79).

<sup>10</sup> Mes e a, Koka k ç ar a Zakir İ ş a kuyu c u, Mö i K ş ak t e , Ab u hasa te i, Us a K k ayakkat , Sa i Mahsu k kâc , Behra Na e kasa t r. Ka ş ka erya a isi i e ş hur askaraba ar a M rab e ra Ber iyar Diyar Öba k, A ç Mest ek ek ç ik, a i Teyyar atar k, o a u k te r a d i k ya ar ar. Buhara et r a a ş a T ö e a askaraba e o e u Ge ay, t ç ik ya ar ar (Re a ko l 0: 2 ).

#### Turkish Studies

I e ai a ei ca

e a a e i e a e a d H

T i T ic

e i e

Şişt k ar i sa ar soru ar , ere karş uyar , o u k ar , e o ar e e ire şey eri er q u u u iyi bi ir er.

Maskaraba e k Çar, *Nevruz*, *Kızıl Gül*<sup>11</sup>, *Lale*<sup>12</sup> ibi bayra e şe ik er e, iy a er e, ar ye eri e, u er e oyu ar , di ra e er er. Oyu ar, u er e e e ik e a u a eya bir ey a a ya a ateş e resi ed ra e j ir. eyi j er ha ka ha ka ateşi etra a to a ar ar. Köy er eki ba , b uy uk şö e e e ec er e, u er e bu seyir j eri say ş , bi i aş , e j eri a ar a , kaya ar e a Çar u eri e oyu ar e eye Şişt k ar , ör u r. Bu b uy uk e ec er e genellikle- iki e beş ar a sa at Ç rubu iştirak e er e bu ar ar a o a yak askaraba eya k Ç bu u r u. Bu ar oyu ar , ba e tek baş ar ad ra e er er ba e e birka Ç bir e oyu a ka r , . Bu aktör er ar a a sabaka ya , ğ , bi e o r u u (Kadirov 1963: 31).

Bu t r e e ro ra ar a e e ik e bir a ar r. Yay , o a a ete öre e eyi Ş ç ar baş ar ar. Ya i j k ö e o ar Ş a er iy e bir i j eti su ar ar. Daha so ra ş ray a ha ar u ik eş i e ş ark , ar söy er er. U u arak, ru i Ç eki rakkaş ar u ik e ş ark ya a ş ar ya eş ik e er er<sup>13</sup>. Sah eye e so askaraba ar Ç ar. Maskaraba ar di ra etti k eri oyu ar a aş , a bir ş ra a aş ar r. Ya bu ş ra a a her askaraba a öre e ş ir. Bir askaraba österiye k a a re ertuar aki oyu ar be i bir ş raya öre d ra e er. Bu ş ra a a aki ö t u e o u u u u b i e i y o r . akat her askaraba ka , ğ , bu t u e e ro ra ar a re ertuar aki oyu ar di ra e j i ş ş ra a a a i ere e e ikkat e er. Meş a , askaraba M rab rubu u , bu t r e e er e e e ik e şöy e sabit bir ro ra ar r: İ k ö e bir askaraba iki ö iyi<sup>14</sup> ikiye ka ayarak ku ak ya ar e ş aka ar a ba ar. Ya u u boyar, bir eriy e b r u r, eş ek k , ğ a ört ayak u eri e oyu a a , a ar. Oyu a a , iy e ar a t , ş o a seyir j eri u eri e y r u y e r e k eri k j e ri i sa ar. Böy e e oyu a a , e i ş e t i ş o r. Daha so ra ş raş ya *Eşani Reis*, *Cuvazran*, *Serteraş*, *Boz Dökâni*, *Tegirman*, *Şingülmurad*, *Navçelik*, *Kohnedoz* oyu ar di ra e j ir. Ka e er k , ğ , aki bir askaraba ha e sahibi e, u sahi j eri e eya e e eyi tert i e e kiş j ere e seyir i to u u u a iyi j ek er e bu u aş , ua et esi y e e e so a er er (Ka iro 16 : 1).

Maskaraba ar, k Ç ar, ru ar ha i e e er er. *Truppe*, *top* ya da *töde* denilen bu ru ar a ses sa at Ç ar , u isye j er, a s Ç ar a ar r. Bu ru ar a her biri i bir yö eti isi ar r. Bu ar a *kârferman*<sup>15</sup>, *aksakal* veya *usta* e ir. Gru b uy uk o u u a ka er a , bir iki ta e e yar , c , ş o r u u. Yar , c , ara *halfa* e ir. Maskaraba e k Ç ar e baş ar , o a ar ka er a , ğ a y k ş e i r er. Ka er a , ru taki

#### Turkish Studies

I e a i a , e i a a ,

e a a e □ i e a e a a H i e

T i

T i c

Oyu, ar a e b u y u k r o j e r k a f e r a j a r a a i t t i r . B i r ö s t e r i e d i r a e j e e k o y u j a r k a f e r a s e e r . G r u t a k i i ğ e r o y u c u j a r , o a u y a l e o r u a j a r a r . Ç a ç , h a ç , a s ç , a s k a r a b a e y a k k ç a r a h e r b i r i i k a f e r a o a h a k k a r j r ( K a i r o 1 6 3 : 3 1 , R e z z a k o v 1 9 8 0 : 2 4 5 ) .

M a s k a r a b a j k e k ç k e e e ğ i i f e i k i j j i k ( b i i u i s e ) ö e j i y e r t u t a r . Ö b e k i s t a ' a k i r ö e s y o e a s k a r a b a j a r e k s e r i s i , Ö b e k T u r k e s i e b a ŝ a T a i k e y i e b j i j e r e u r u a ö r e o y u j a r , h e r i k i j i d e d e i c r a e d e b i l i r l e r <sup>16</sup> . a t t a b a o y u j a r a h e Ö b e k e h e e T a i k e k o u ŝ a r a e e r . a r e e e r a a o a y a r a k i a s k a r a b a e k k ç a r a k e i b ö e r i e y a k y e j e r e k o u ŝ a i ğ e r T u r k , e h e r i i b j i r , o j e h e r e e o y u j a r k a r j r l a r ( K a d i r o v 1 9 6 3 : 3 1 ) .

M a s k a r a b a j a r c a j a r k a r r o j e r e o k a a r b a ŝ a r j r a r k i e r e k ö r u ū u e r e k a r a ŝ a r a ç a c a j a r k a r t i j e b u u j e ŝ i r e r . D ŝ ö r u ū e k ö e e r i j e r . e r h a i b i r t i i c a j a r a a a a o y u a k e s i j i k e k e i u j u k k y a e t i y e k a . B i r y ö e t i i , t a r e y a h e r h a i b i r e ŝ e k e r b a b c a j a r a a e i c e a y r i ŝ a k a a r o u i b i i y i e y e ç i ŝ r . S a h e y e k t i ğ a a h a o y u a b a ŝ a a a ö c e s e y i r i o u h a i t i c a j a r a a ğ j r g e n e l l i k l e a n l a r .

B a j u r u j a r a s e y i r j e r e o y u a i ŝ t i r a k e e j e r . O j a r a e e j i k e a j i e k o r o ç a r a k f a y a a j r . M e ŝ a o y u a a a ç k a y a b . b i r e k o r a i h t i y a ç o u ū u a s e y i r j e r e b i r i s i a a ç b i r i s i k a y a b . o a ŝ i f s a h e y e a j r . S e y i r j e r b a e k s a r o j e r e e ö r e a j a r a r . B a j o y u j a r k a r o s u k k a b a j k o u r . M e ŝ a R e i s a j i o y u e j i y e y a k o y u c u y a d r a e j i r . R e i s , a s k a r a b a j a r a r a ŝ a k y a j o ç a r a k o y a a b i r o y u r <sup>17</sup> . V a r y a j a r , s o u ç k ŝ j a r e e j i k e f a r k j k ö s t e r i r . K a s a j i o y u u a o i k i k i ŝ i r o j a r ( K a i r o 1 6 : 1 - 7 3 ) .

B a j o y u j a r , e k u ç a r a d r a e j i r . K a i r o ' u M a j o s k i ' e a k t a r ğ j i y e ö r e , 1 0 0 y j i a S e e r k a t j k ö y e r i e b u y u k k u ç a r a s a h e y e k k o y u j a r d i r a e d e n a s k a r a b a j a r a r . M e ŝ a A ğ a ç P e h l i v a n o y u u a a s k a r a b a , a a k a y a j j ŝ b i r e ğ i a j a u e ŝ i r ( K a i r o 1 6 : 6 ) . A y j a a i k i r o j u e u ŝ e i ŝ o u r . Ç o b a n ( K a d i r o v 1 9 7 6 : 3 8 ) v e P a d e ç i ( K a i r o 1 6 : ) o y u j a r a a a s k a r a b a , k u ç a b a j a t a r ŝ r e k a a e e r . B u t u r o y u j a r e e j i k e k u ç a j a s k a r a b a j k a j j y e r e u r a ŝ y a s o b u j r .

O y u c u j a r , d i r a e t t i k e r i o y u j a r t e k i t e u k a j i t o a k a e r e i k i y e a y r j a r . a k t i y a t r o u j a r a r a ŝ a h e t a k i e a y a j o y u j a r a h e e b u o y u j a r d i r a e e o y u c u j a r a m u k a l l i d ( K a i r o 1 6 : 2 ) e i r . Y e r i a e r i e k u r u u o y u j a r a b u t u i k k a t o u s a t i a e r i e t o j a r . O u s a t i j e r i s a h e e i ğ i b u t u r o y u j a r a , t i i q u s a y ö j e r i i f ŝ a e e o o o e i y a o j a r a b i r k k y e r d e m a q t a v <sup>18</sup> ( K a d i r o v 1 9 7 6 : 1 0 4 ) d e n i r . O l u m s u z t i p l e r c a j a j j i ğ a a h a k k a s k e <sup>19</sup> k u j a j j r ( K a i r o 1 6 : 0 ) . B ö y e e o u s a t i j e r h e

<sup>16</sup> Meşhur askaraba, ar a Tö e, Ge ay, Se er (Ma ğ t u r u ū a ), M e r a b ( K i ŝ k u r u ū a ), D e j e t K a r a , ö r e ŝ o t k a r i , A ç M e s t , a i T e y y a r , ( K e e s U r u ū a ) e b a ŝ a o j a r a r ö e s y o e a s k a r a b a , o y u j a r j h e r i k i j e e d r a e e j e r i . İ k i j j i k Ö b e k i s t a ' a k i T a i k a s k a r a b a j a r a s a h i o u ū u b i r ö e j i k t i r . Ö b e k e T a i k a s k a r a b a j a r j i ŝ k j e r i k k i y i r e b i r b i r e r i e u s t a - ç r a k o a b j e k t e i j e r . M . K a i r o ' u N u r a o ' a a k t a r j j i j i y e ö r e , T a i k i s t a ' a a Ö b e k e T a i k a s k a r a b a j a r h e r i k i j e o y u d i r a e t e k t e i j e r ( K a d i r o v 1 9 6 3 : 3 1 ) .

<sup>17</sup> Eski e , e r a a ' a k i a s k a r a b a j a r e r j j k a r r o r a a r e i s o y u u u o y a y a k a r s a a s k a r a b a , r e i s r o j u e , a i y e t i y e b i r i k t e ö c e ŝ e h r i h e r h a i b i r a a r a u e r a r , a a r e e j e r e u ū e y a a b e z e r i e ğ e c e r o r a a a ö y e i e r i ŝ . R o j e r i i k k b a ŝ a r j j b i r ŝ e k j e d r a e t t i k e r i i f a a r a k j e r i e k s e r i s i o u e r k k r e i s o u ū u a i a r j j ŝ ( K a i r o 1 6 : 6 0 ) .

<sup>18</sup> u t a a e a a h j b i r a j a r a j r . M a t a , Ö b e k T u r k e s i e ö e k a j a j a k i ' a t a - f i i l i n d e n t u r e j i ŝ t i r . M e t h i y e , ö u a a ŝ a j r .

<sup>19</sup> Maske ŝ ö y e y a j j r : K a b a k t a ' y a j j ŝ k a i k i y e b ö u u r . B i r a r ŝ ŝ a j j r e a e r i e e ö e a ŝ e j i k e r i o y u j a r . B u e j i k e r i e t r a k ö u e b o y a r . a u r a b u r u y a j j r e y e r i e o t u r t u j u r . K a ŝ a r e j i r . D e r i e y a j a s a ŝ a k a e b u y u k y a j j ŝ t j r ( K a i r o 1 6 : ) .

Turkish Studies

I e a i a e i d e a e a a e i e a e a d H T i T i e i e

ör u uş u e he e oyu i f eki köt ukarakteriy e e j eyi j ere su u uş o ur. Maske, tağ i e ayağ, bir oyu a, tağ it e j e kişi eya hay a a a a i ere e e be e eyebj ek i f e ku, a j r.

Seyir ik oyu j ar a ko e j er aha a u ur. Bir oyu a u j u e u a öre 0-40 dakikadan 3-saate ka ar e a e ebj ir (Ka iro 16 : 2). Bu j ar s e j eri e e j i k e a u ko uş a bi f i e ir. akat s e j eri a j bi f i e o uş turu a oyu j ar a ar j r<sup>20</sup>.

Çok kişi i seyir ik oyu j ar e e j i k e ş ö y e bir ka j b j ar j r:

1. Giriş: Muka i e (Şiir, a u ik, a s e o ay baş a aş j)

2. Geiş e: Şu a t baş j k ara bö ek u ku ur:

a. Muhaf j eri karş j aş aş eya o u sa ti i j u u b ir uru a uş esi,

b. Q u j u e o u sa ti (er) araş a a a e e,

c. Q u sa ti (er) i a ş ubiyeti,

3. So u f Q u sa ti i so a a aş ya a j u u ç a i bir uru a uş esi (Ka iro 1976: 215).

Oyunlarda daima bir ers er e kay j ş e e ş r ar. To j u a ar ar ere ti j er he a a e eş tirj ir. To j u taraf j a hoş karş j a aya a ş i f asu i sa j ar rec i e e j i e i sah e ere raş j a a. Usta ar, ş rak ar a, kör, to a, sa ş r b. e u j u kişi er e a a e e rek, o j ar a ay taraf j ar j oyu a a et e erek i sa j ar j u u e e eri erekti e i te bih e e er (Kadirov 1976: 218).

Maskaraba j k e k ç k sa e e erkek ere has bir sa at e j i r. Koka a j e saray a erkek tiyatro u ar a baş ka, r e syo e ka j tiyatro u ar ar e j a bi i ekte ir. İ j eri e tiyatro u, sa e e, ş ar k j e rakkaş ar a o u ş a bir ru bay a sa at ç saray a österj er ya ar ar j. Yir ic i y u y j a Se erka t, Buhara e Surha erya j aye j eri e ta j ş ka j askaraba j ar yetiş iştir. R e i Ş ai o a, Z j i S u y iye a, ö i Vahi o a, Ş e a j et M u e o a, A a et Tursu o a bu j ar a ba j ar j r. Ka j askaraba j ar e j eyi j eri e yi e ka j ar j r. Bu oyu j ar e e j i k e erkek er e a ak ye j er e, e e u j u k a ka a j eka j ar a icra e j ir. Erkek oyuc u ar j di ra etti k j eri oyu j ar j akta o sa bi e ka j ar a a j eyebj ekte ir. Ka j tiyatro u ar araş j a a usta ş rak j iş kisi ec uttur. Ka j ar j oy a k ar j oyu j ar a e e j i k e ka j -koca, anne-k j , baba-k j , kay a a-gelin vb. araş j aki j iş k j er a j e i f ş i et, se i, se j j eri ka eri, ka j ar j to j u aki yeri, ka j ar j ş k j ar, a ş ak, f f et s. ko u ar iş e ir. Ka j ar j hayatta be k e t j eri oyu j ara ya ş t j r (R e a ko 1 0: 2 -246).

Maskaraba j k-k j k ç k e e e i i f e hikaye a j at a a ö e j i yer tutar. Maskaraba j ar e k j k ç ar, e r e j eri e ya ş a a o ay ar hikaye eş tirerek a j at akta ahir i j er. Bu uru a hikayeyi sa e e a j at ak a ka a , o u a eta oy ar ar. Maskaraba j , hikaye a j at rke kost u eya akya ku j a a. Ş ra a bir hikaye bi e, r e syo e aktör taraf j a d i ra e j i e i e ö rş e bir ş ahesere ö uş e j ir. Maskaraba eya k j k ç f ark j ses to j ar j ya iy a o sah e eri i d i ra e er, ay j a a birbiri e k f ark j birka ç ti i e j eyi i karş j a c a j a j rabj ir. Bir aktör taraf j a d i ra e j e bu hikaye ere “dramatik hikâye” e ir. R e syo e askaraba e k j k ç ar r e ertuar j a ra atik hikaye er ö e j i bir yer tutar. Bu hikaye er usta a eya baş ka bir aktör e ö r e j i iş e o abj ir b i at askaraba eya k j k ç ke isi taraf j a tas f e j i iş e o abj ir. Sa at ç j u j k hayatta karş j aş t j j j u u ç bir akay ya

<sup>20</sup> Muhsi Ka iro bu oyu j ar a biri e bir ar ş aktar j r. Kar j e ko a araş j aki tarş j ay ihtia e e bu oyu u s e j eri a j bi f i e ir (Ka iro 16 : 2).

#### Turkish Studies

I e a i a e i e a a

e a a e i e a e a d H l

T j i

T j i c

e i e

q u ğ u ibi ya a bir a e i ğ i tirerek d ra e j eb i e ek bir hikayeye ö ũ t ure b i ir. Bu uru a hikayeyi j k ö c e yak e resi e a j a t r. ikaye e eya a j a t a tes it etti ğ i eksik i ğ eri i er ikte so ra h a k ara ũ a d ra et eye ba ũ ar. Dra atik hikaye er, ũ urek e ğ e ir e a i eri e kuru u q u ğ u i ğ , askaraba eya k k ğ a a i eye j eri ũ urebilmektir. ikaye i d ra ũ ũ ra ũ a i eyi j er e a ğ te ki, bu oyu u ba ũ ka a a j ar a d ra e j i e j eye e ğ i i ö ster esi q a a k t r. ikaye e d ra ũ bir b u t u q arak be ğ e j i ğ i e, o u d ra e e askaraba e k k ğ re ertuar a a t k ka ğ q ur. Usta- ğ rak j i ũ kisiye e e ek nesillere intikal ettirilir (Kadırov 1963: 20-22).

Ba sa at ğ ar sa e e ra atik hikayed ra et e ko usu a a a j a ũ ũ ar r<sup>21</sup>. Dramatik hikaye er e j i ğ e i er a a Va isi k k ğ ar e a e askaraba j ar re ertuar a ö e j i yer tutar. att a askaraba j ar ba ko ũ u t ur ğ eri e f a j ar a d ra e erek a j a t t k ar ö r ũ eb j ekte ir (Ka i ro 16 : 21). M. R uste o , sa ğ i ũ ũ ũ ũ ş ark ũ ö y eyerek a e hikaye er anlatanlara meddah

---

**Turkish Studies**

I e ai a ei dca

e a a e i e a e a d H i e i e

T i i

T i c



Çocuğ u k a bir aktör tar f a d i ra e j e b a r a atik a o i a r a askaraba e k k a r re ertuar a ö e j i bir yer tut akta r. Bu a r, hay a a r e i sa a r ta k it e j i e i a o i a r a q ak u ere iki ruba ayr r. Maskaraba e ya k k ç hay a a r ta k it e j i e i a o i a r a e e j i k e y u u e aske takar, ş r t a a ta k it etti i hayvana benzemesi i f ost b. şey er e rir. Bu oy u a r a e e j i k e hay a a r y i e e k ar a ş a r , ke i ar a r aki u asebet eri, b a karakterist i k e e j i k e ri e hareket eri, a a a es a ş aki a ra ş a r ta k it e j i r<sup>25</sup>. İ sa a r ta k it e j i e i a o i a r a ise e e j i k e herkes tar f a ta a k i ş i er, e g i ş i k e ş ek erba a r , esrarke ş er, ku arba a r, h r e a r s. ta k it e j i r. İ sa a r ta k it e j i e i a o i a r a a a ş a a a ç e e ir ek e u ur ektir. ay a a r taklit edilirke ost, aske, is, boya b. ara a r ku a j i ğ ha e i sa a r ta k it e j i e i e e j i k e herha i bir ara k u a j i a <sup>26</sup> (Kadirov 1963: 22-26).

Ge ç i ş te beri askaraba k e k k ç ğ Buhara, ar e er a a q ak u ere u ç a a erke i ar r. Bu erke j er e oy u a r d i ra e j i ş i e e e e k e j i i ter i q o i b a y ö j eriy e f ar k k ar österir. D o a y ş y a askaraba k e k k ç ğ e bekista ' a u a y r i ektebi ar r<sup>27</sup>.

### 1. Buhara Mektebi

Buhara ektebi e, köy er ed ra e j e oy u a r a ş ehir er ed ra e j e oy u a r ar a ş a, d i ra e j i ş y ö te i e ko u bak a b e j i baş f ar k k ar ar r. O y a e bu ekte , köy tiyatrosu e ş ehir tiyatrosu q ak u ere iki baş k a t i a i c e e e b j i r:

#### a. Buhara Mektebi Köy Tiyatrosu

uhara ektebi e ah j e j e bö e er eki köy er ed ra e j e oy u a r e bu oy u a r d i ra e e ru a r, i e r bö e ere ö re bir ta k a ha j i hususiyet ere sahi tir. Buhara ektebi e ba ğ köy tiyatrosu e i e i e he e a k a Mireki Da ğ e etek eri eki köy erde icra edilen oy u a r e r. Buhara ektebi köy tiyatrosu a b j i e e eski e ş hur askaraba Babayar' r. 1 . y u y i , so a r a 1 . y u y i , orta a r a ka ar ya ş a ş t r. Ba ş ka j i k etti i tiyatrosu rubu ' a Ş a i, Ke j e, Muha e a k, Ş erk u j i rri ibi b j i e oyuc u ar ar r. Mireki Da ğ e resi eki köy e kasaba ar a ş ö hret ka a a Babayar, oy u d i ra et e e, hikaye a j at a a o ka ar ahir ir ki so a a j ara ka ar is i bu bö e er e ai a a j , ş t r. Babayar' a so ra o u ek q u u e ş i t rerek e a ettire askaraba M r ab (1 -1 l )' r. M r ab, o t a ya ş a ka ar Babayar' ya a ş rak k ya ar. O a usta ş i bi oy u a r iki j i e ( e bek T ur k e ş i e T a i k e ) d i ra e er. M r ab, bir ş ure so ra Ş e h r i s e Bey i e Buhara' a usta ş a a ha b u y u k bir ş ö hret ka a r. O u tiyatrosu rubu a Muha e Diyar, Muha e Na ar, B ö t e D e r a , T u r i a i M e j a e , M u h a e a i, A a u r a , E r e ş , R e i, T u r s u b a b a a i k o , B e r i y a r D i y a r o i b i askaraba e s a e e er yer a r a r. M r ab, he usta ş a ö r e i e i oy u a r

ke isi e j i r. *Askiya'* , A a o u' aki ar a e i, ortaoyu u e e o e oy u u aki *muhavere* k ş ş a r a r (Y j 200 : 104) diyebiliriz.

<sup>25</sup> *Ahu, Suğur* (Da ğ Ş e ğ i ), *Yumrankazık* (Tarla Faresi), *Kelemüş* (La ğ aresi), *Kuyan* (Ta ş a ), *Ayık* (Ay ), *Taşbaka* (Ka j u ba ğ a), *Buka* (Bo ğ a), *Böri Bilen İt* (Kurt j e Kö ek), *Keklik*, *Müşiçe* (Kumru), *Bedane* (B j i ), *Bülbül*, *Horaz Bilen Tavuk* (Kadirov 1963: 22) ibi oy u a r bu t u r a o i a r a ö r ek öster e j i r. Bu oy u a r es a ş est e i i k er o ş turur. Meti A e Ş u k r u e j e , bu e b e er i oy u a r a A a o u' a *dilsiz* oyunlari (*samit, samut* veya *lâl*) (And 1985: 158), *sessiz oyun* (E j l l e ) e i e i i b e j i r t i r. A erba o a ' a *samit, samut, sumoyunu* a j a r y a b j i r (İs ay, o . 200 : 283).

<sup>26</sup> *Nişaldäpâzlik, Köhnädöz, Köknäri, Cuvâzkâş, Ävçi, Sıgır Sâğış* ibi oy u a r bu t u r a o i a r a ö r ek verilebilir (Kadirov 1963: 24-26).

<sup>27</sup> Muhsin K a i r o , 1 6 y i , a yay j a a ğ *Özbek Teatri An'aneleri (An'aneviy Özbek Teatri ve Uning Özbek Sovet Teatri Şekllenişidegi Rol)* a j i kitab a bu ekte j eri b e j i baş e e j i k e ri i (s. 10 -1 1 ) a ş ar. Mak a e i tiyatrosu ekte j eriy e j i i bu k ş a j i i eser e yar a a j i ş t r.

### Turkish Studies

I e a i a e i d e a e a a e □ i e a e a d H l T i T i c  
e e i e k



eğiştirir he e bu ara ye i oyu ar j a e e er. O u rubu, kırka yak oyu u r e syo e bir bi e di ra e er. M rab' a so ra bu ek o u e a ettire oyuc u, M rab' usta o a Babayar' toru u Ber iyar Diyar o (1 -1 2 ) o u ştur.

İsi eri, Buhara ektebi köy tiyatrosu i e a a e herha i bir ruba ba o a a , tek baş a köy köy i oyu ar d ra e e eşhur askaraba ar a ar r. A j Dö iya e (1 -1923), Halmurad Kazi (1830-1860) bu ar a e eşhur o a ar r.

19 ve 20. y u y ar a, Buhara ektebi köy tiyatrosu a ba o a i er eşhur tiyatro ru ar ise ş u ar r: Baysu ' a Ke a i rubu. Bu ru ta Usta M a, Usta Sa k, Usta Ley a, Ra a a r r i bi askaraba ar yer ar r. Bu rubu d ra etti i oyu ar 20. y u y a a i Ba ta, Da i Me e iyar o , Usta Ku ret Y o aş e i bi askaraba ar e a ettiri er.

Siy e e Gereşe' e e Ab uha k, Ku ret, Ab u a, er a i bi askaraba ar bir rubu ar r. Bu rubu e e ek eri i aha so ra Na ru a Naro e Nusret abbarov devam ettirirler. Yi e Gereşe' e R uste ha ' başka k etti i başka bir ru ta Muha e Ta i, Us a Ka i, Kaş a i a a a i askaraba ar yer ar r. Bu rubu so te ş i eri Mura ho a Ab j o e Sai ha İsa ha o ' ur.

Köy tiyatrosu aki ru ar k b u y u k e ş i r. Bu ru ar a e e i k e -15 oyuncu yer ar r. Oyu ar a u ya a ey ar a d ra e j ir. Mey a ortaş a yak a ateş e resi e oy a r. Seyir i er, oyu a a e tr a e i rerek e er. Ne r a i bi bayra ar, ş e i k er, b u y u k i y e er, u er oyu ar a h a k oy a a a ar r. Köy tiyatrosu a u ik, a s, a o i a ö e j i bir yer tutar. areket, s e aha ö e j i r. Mo o e iya o , ai a hareketi arkaş a, ikic i a a yer ar r. Mo o e iya o u yeri k k k y e er, est e i i k e er, be e j i y e o u r u y a a ş r. i eye eri u r eyi, e e i r eyi a a a ya köy tiyatrosu a ta k it k ö e j i r. A k ş oyu ar, b k oyu u, at oyu u, köy tiyatrosu u hita etti i e r e e k se j e oyu ar r. *Eşkicanim* (ke e i ), *Nanaycan*, *Bürgem* (pirem), *Maşabe* (ye ek a ), *Köse*, *Döpiyaze*, *Bedene* (b i a ), *Postinim* (k u k u ) i bi ko u u t u r k u e r e sa h e e ş k a d ra e j e oyu ar a r.

## b. Buhara Mektebi Şehir Tiyatrosu

Buhara a j e ' a ba o a Buhara, Se erka t, Ker e e, Ç u a , Ke tekora , Karşı, Şehriseb , De a , Ter i e o e i bi şehir er ed ra e j e oyu ar, Buhara ektebi e ba o a şehir tiyatrosu a ah i e j ir. Bu bö e er e, i sa ar e e i r ek i e şehir şehir o aş a sa at e ru ar a *hafızlar*, *makamcılar*, *sazende*, *civanler* (civanlar), *koğırçakbazlar* (kuğ a ar), *neyrengbazlar* (sihirbazlar), *karneyci-surneyciler*, *maskarabazlar* a e j ir i. Bu ru ar her biri e ş ar k ar, a s ar e tiyatro u ar o r u.

uhara a j e ö e i e ka e su r ar y a e r i o a şehir er e ere eyse her aha e i bir sa at e rubu o r u. Bu sa at e ru ar a *kelanpa*, *usta*, *kârferman* veya *galib* denilen yö eti j er başka k e er er i. Buhara' a *galibhane* a eri e e *mirşabbaşma* ba o a bir sa at e ar teş k i ar . Bu teş k i ata *galibbaşı* başka k e er i. Bir u e tiyatro to u u u e r a ak o sa ö e i rşabbaş a u aat e j ir, y a i bir i be esi a r e o u a a i bbaş a baş u r u r u. Ga i bbaş a teş k i ata ba o a ru ar a biri i ö re e i rir i.

Bu seyyar tiyatro ru ar a başka ha saray a e o a ba o a şehir bey eri i saray ar a a askaraba ar e koğ r kba ar iye bi i e r e syo e tiyatro to u u k ar o r u. e sa h e oyu ar he e kuğ a oyu ar d ra e er er i. Ge e i k e erke er e o u ş a tiyatro to u u k ar erke er e, ka ar a o u ş a ar a ka ara ö steri e e er er i. Saray aki bu topluluklar *kuşbeyi* e ba o a r ar . Koğ r kba ar rubu a orta a a o , askaraba ar grubu a a o a t i ki ş i o r u u. Ç a ç ar, rakkaş ar e ses sa at e ar y a bir i kte to a sa y u u

## Turkish Studies

aşar . Saraya bağı bu sa at Ç ru ar , sa e e saray a österi ya ar . a e riye, e i k e bayra u eri ö e e so ra, ar ey a ar a ha ka a k österi er e e ir i. Bu österi ere *çevki* e ir i. Çe ki, saat o ört e o ye i e o ak e iker saat ik iki österi ha i e e ir i. Gu u österi eri i seyret ek i b i e i sa to a a air a u a ar ar r. Gu u ro ra a u ik, a s, akrobasi, ta it b. österi er o u r. Ge e ise a r k o arak ra atik oyu ar e ku a oyu ar d ra e i ir i. Gu u e e österi eri e, sah e e e k ka a sa at Ç ar askaraba ar o u r. ro ra soru u u o ara aittir.

Saray a şa sa at Ç ara *rikabi* e ir i. l . y u y a Buhara a şa saray a şa eşhur askaraba ar a birisi Sey u a' r. Sey u a ay a a a iyi bir sa e e e rakkast r. Sey u a e ekibi i d ra etti i oyu ar aha so ra Tö e (1 42-1 6 ) a askaraba e rubu e a ettirir. Tö e, Sey u a' ya a yeti ş iştir. Tö e, Se er Ab u aye , Ge ay, Nesi Kayrak, E iyaku Ka iro ibi askaraba ar yetiştirir. Saray a şa tiyatro to u u ar ba uru ar a e i i e e şehir eki u er e österi er e e i. Bu österi er e ba ar 8-10 saat s u u u r.

Buhara ektebi e k u k österi ere *mejde maskarabazlık*, b u k österi ere ise *kette maskarabazlık* e ir. Gösteri er iki i e e (he Ö bek Turk esi he e Ta ik e) oyu d ra e e b i er. Oyu ar a u ik e a sa ek ra ş a . Oyu ar e e i k e o u sa ti i so a a aş y a biter.

## 2. Harezm Mektebi

i e a şa ' a bağı bö e er ed ra e je oyu ar ve oyuc u k are ektebi e ah i edilir. Hive a şa saray a tiyatro u ara a yer er i e i e , bu bö e er e e e ek se tiyatro Buhara e resi e öre aha e i ş iştir. i e a II. Muha e Rahi (16 -1910) ö e i e saray a sa e e bir askaraba öre e ir i r. Maskaraba ar, y ö etim merkezlerinden ak tutu r. O y u e askaraba ar erke e ak bö e er e aha yo u o arak ö r u r. Buhara aki ibi u u te ş k j a ar b u u . are ektebi i e a a e eşhur askaraba ar u ayber e , Mat a , Bu e a , Ya i ş i, Mat a Bakay e Naz a i Baba' r.

are ektebi e b u k tiyatro ru ar a ra ş a . Ge e i k e iki askaraba ya ar a rakkas e ş ç ar a bir ka Ç a arak k u k ru ar ha i e österi ya ar ar. Gru taki askaraba ar say ş a o u u a , d ra e je oyu ar aha k sa r. are ektebi tiyatro u u a a o i a, aro i e ko ik hikaye a a a yay r. Gösteri er e ta it, u ik e a ş a r i kkat eker. l e 20. y u y ar a, Ma ğ t V i ayeti tiyatro u ar e yo u o u bö e ir. Ö e i k e K ş k e K ş ay kö eri e yeti ş i ş o a askaraba ar a Ku et Ke e, Metyakub Kör, Ba taku , K r k , E ş e et, Dö se et ere eyse b tu u i e a şa ' a ta a eşhur tiyatro u ar r.

Ziy e er e e aha k u k a je to a t ar a askaraba ar d ra etti i eri oyu ara genel olarak *tökme* e ir. Bu oyu ar d ra e e e e *tökme* ya da *tökme maskarabaz* denir. Tök e askaraba ar e ahir o u ar a a ise ko ik hikaye er a at akt r. Bu a a e eşhur askaraba Bu e a Toktok (1 0-1940)'tur. Daha so ra bu e e i o u yetiştir i i askaraba u ayber e Toktok e a ettirir. Bu t u hikaye er e i y a o ar ö e i yer tutar. ikaye i askaraba ses to u u e i ş tirerek birka k i ş i yi ay a a se ş e irir. d ra ş a sa est e i i k ere ö e i ere e e yer er i r. Bir hikaye ba e bir hatta iki- u sa at boyuc a a a r. ikaye er e t u k u u ik, a s e a o i a ö e i yer tutar. Bu ar he si bir aktör tar a d ra e i r. K u k to u u ara hita e e österi ere *mejde kızı ğ lık* veya *tökme*; bayramlarda, ş e i k er e, sey j er e to a a aha b u k i eyi i ki ş eri e hitabe ha r a a b u k österi ere ise genel olarak *kette kızı ğ lık* ya da -yay a y a- *hetarlı oyun* denir.

## Turkish Studies

I e a i a e i a a

e a a e i e a e a d H

T i T i c

e i e

be:ĩ a da Ge e e Tl a

B Ş be i: Ma a aba

Mo, a Kaş ' er i bi j ere öre Koka a Me ç iha (1 22-1 2) a a a b u y u k bir ş e j i k t e , B i i y a r ş u a j i bir k ç o y u d i r a e e r . B i i y a r ş u , e r a a e k t e b i e a j i b i i e e e s k i k ç a r a r . Ö , b i r ö k u s t a k ç y e t i ş t i r i r . O u s a a t j i , a h a s o r a K o k a ş e h r i e k u r u a j i e Z a k i r E ş a ( 1 1 -1 2 ) a j i b i r k ç b a ş k a j i k e t t i e i t i y a t r o g r u b u d e v a m e t t i r i r . B u r u b a , K o k a e M e r j a o a y a r a e ş h u r o a k ç a r k a t j i r . S a i M a h s u , M u j a a ş i , U s a K e k , A b u h a s a K a ş a r i y , M e r e ş u K a r a , M u j a N a r e t , A b u a i K e k , B e h r a b a y , a s a B ü k r i , K e ş a r k , M ö i K ş a k , R e a K u y i k , a e t M e ş , R a h i b e k , a i c a , M u j a A b u k a i r , R ü s t e c a , A b a h a s , B a h t i y a r B u k a k , D e j e t N a e , M a t h a k A t a b u j a r a j i r . B u b u y u k t i y a t r o r u b u , b i i e b i r ö k e s k i o y u u e i ş t i r i r , y e i o y u j a r e k e r e h a l k t i y a t r o s u n u d a h a p r o f e s y o n e l b i r s e i y e y e y ü k s e t i r . e r a a V a i s i ' e k i b u t u ş e h i r e r e e T a ş k e t ' t e 1 -20 . y a y j i a r a y e t i ş i ş o a b u t u k ç a r b u t o j u u e t k i s i e k a r a r . Z a k i r E ş a ' r u b u , s a e o y u c u r a o u ş t u r u ş o a e b u y u k t i y a t r o t o j u u e u r . Z a k i r E ş a n , b i i e e r ö e s y o e k ç a r a b i r i r . O u r u b u , K o k a a j i e s a r a y a a ş k ş k

### Turkish Studies

I e a i a e i d c a j

e a a e i e a e a d H i  
e i e

T j i  
k

T j i c  
k

er a a ektebi e e e e, i k e o u s u t i i s o a a a ş y a biter. er a a k Ç ar bir k s K r e Uy ur Turk e eri i e b i i k e ri i f bu b ö e e e o y u a r d r a e e r. er a a ektebi e k u k ö steri ere *mejde kızı ğlık*, b u y k ö steri ere ise *kette kızı ğlık* denir.

### SONUÇ

Ge e ekş e bek tiyatrosu u ra atik sah e o y u a r a a y a k o u a r e e Buhara e r e ri e *maskarabazlık*, er a a Va isi' e ise *kızıkçılık* o r a k a a r r. Bu sah e o y u a r a c a a k t ö r e ri askaraba e k Ç ar r.

Maskaraba e k Ç ar tiyatrosu, kö k e ri i t t a ö e k i ö e e r e a y a a k eski bir e e e sa hi t ir. akat bu e e e k e i i i a ş u at, bek ha k a r ö e i e s o r a y a a i t t i r. Buhara, i e e o k a h a k a r e r e ri e d r a e j e askaraba e k Ç ar tiyatrosu, b e i b a ş e e i k e r i y e f a r k k a r ö sterir. Buhara, a r e e er a a ektebi o a u ere her biri ayr e k o k a b u e i r. O y u a r d r a ş a, k o s t u e a k y a a, s ö o y u a r a er a a ektebi i e r e ri e ö r e k a h a i e ri e r. a r e ektebi, *hetari oyun* a e ri e a u ö steri e r o r u u a h a i y i k o r u y a b i i ş t i r. Buhara ektebi e, ş e h i r e k ö y t i y a t r o a r a b a y ö e r i y e f a r k k a r ö sterir.

Maskaraba e k Ç ar d r a e t t i k e ri r a a t i k o y u a r a e e i k e b e i b i r k a b a r r. O y u a r a e u k e i y i ( i k ) e k ö t ü k ) k a r ş a ş t r. er a a e Buhara ekte lerinde bu t u r o y u a r h e k ö t u u s o a a a ş y a biter. a r e ektebi e ise a s e a i k e biter.

Maskaraba e k Ç ar e u u k a r u a r h a i e e e r. B u y k r u a r h e r b i r i e askaraba, k Ç ar ses sa at e ş, ş ç e a s Ç b u u r. G r u a r a b a ş k a k e e k i ş i e r e k a f e r a e i r. G r u b a ş k a a r h e o y u a r a h e e r u b u h e r ş e y i e s o r u u r. Maskaraba k e k Ç ar k e e e i e u s t a ş r a k i ş k i s i a r r. B u u e ş h u r o y u c u a r, u s t a a r y a a y e t i ş i ş e r i r.

Oyunlar daha k bayra a r a, s e y i e r e e b e i b a ş e e u e r e ö steri r. O y u a r, e r i a u a r a, e y a a r a e k r a r a s e r i e r. E r k e k o y u c u a r e r k e k e r e, k a o y u c u a r a k a a r a ö steri y a a r a r.

Dra atik o y u a r y e r i e k o i k i k u e r i e k u r u u r. K o e i e r, i e r e ri e ö r e a h a u u r. u o y u a r a h a k a b a k b i r o y u u k a r o s u y a d r a e i i r. B a o y u a r a o y u u s a y ş e i y e k a r k a b i e k t e i r. D r a a t i k o y u a r a u i k e a s a ş k a r a ş a r. M u i k e a s b a o y u a r b a ş a e s o u a y e a r. B a a r a r a a t i k o y u u i f e b u u r. Maskaraba e k Ç ar tiyatrosu, bu y ö u e ö e o y u u, o r t a o y u u e A a o u' a k i s e y i r i k o y u a r a b e e r i k ö sterir.

Maskaraba e k Ç ar a h i r o u k a r b i r i e r a a a h i k a y e a a t r. i k a y e a a t a t a k i t e a a a r a ö e i i r. B u y ö e r i y e e a h a r a b e e r. Maskaraba e k Ç ar i y i b i r e r k r a a a t ş, l a f ç i v e a s k i y a c i r. A s k i y a, ö e o y u u e o r t a o y u u a k i u h a e r e k ş a r a k b e k i s t a ' a k i a r a e i r. akat u y u a a a k i b a y ö e r i y e u h a e r e e a y r r.

Ç ar k R u s y a' T u r k i s t a' i ş a i e s o r a e e k ş e bek tiyatrosu i t t i k k a k a y b e t e y e b a ş a r. B u u b a ş a s e b e r i e b i r i, s i r k ö steri e ri i R u ş a r a b i r i k t e b ö e y e e e s i i r. B i r i e r s e b e b i e o y u a r d r a e i i e i b a y r a a r, ş e i k e r i b. u e r i ö e k i i b i r a h a t k k u t a a a a ş r. bekista' a h a e askaraba e k Ç ar a r r. akat e ş e c e e ş i e r i e a a y ş t a a e e i ş t i e i u u u e, b u e e e i e s k i a a e i k o r u y a b i e s i e k t a b i u k u o a a ş t r.

### Turkish Studies



- ERE ELİTSINA, L. A. (1987). *Uzbekskiy Narodny Kukolny Teatr*, Taşke t: Gosu arst e oe atę s o u o est e oy Literaturı ũ SSR.
- RA İMOV, B. (2006). *Musika Tarihi Feniden Ma'ruzeler Metni*, (II-kıs ). Ur e ũ Ur e ũ Devlet Universiteti.
- REZZAKOV, . (1980). "Aş aki Dra a", *Özbek Halk Ağzaki Poetik İcadi*, Taşke t: Ok tu ũ Neşriyat.
- RUSTEMOV, M. (1981). *Özbek Etnografiyasi, 4. Tom*, Taşke t: Na i y Na i e i Taşke t De j et e a o İka İ stituti.
- SABUROV, Nasru j a (1980). " a f e er Re ertuari e Ye i Koş k er", *Özbek Sovet Folklori Meseleleri*, Taşke t: ũ bekista SSR e Neşriyati.
- SOMAK I, j ar (2006). "Kara ũ Ma i ğ i", *Somut Olmayan Kültürel Miras Yaşayan Karagöz Uluşlar arası Sempozyum Bildirileri*, (1. : M. ũ a ũ O ũ a , Ye ũ ũ ay), A kara: ũ i U i ersitesi T BMER Yay j . 2 0-274.
- TURKMEN, Nihaj (1981). *Orta Oyunu*. A kara: MEB Yay j ar j .
- UNGÖR, Ete Ruhi (1987). "Ortaoyu u a Muşık ", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, (III. C. a k Ma i ğ i, Oyu , Tiyatro, E ğ ec e), A kara: K j t ur e Tu ũ Baka j j ğ j M j j j o k or Araş t r a Dairesi Yay j ar j . 2 -352.
- YILDIZ, Na i ye (2006). "ũ bek a k E biya t a Lat f e, La f , Askiya", *I. Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*. (hızl: Yunus Ko ũ Serdar Sa ğ a , Cahit Gelekcı), Ankara: a ette e U i ersitesi T rkiyat Araş t r a ar E stit us u -105.

---

**Turkish Studies**